

УДК 911.3+910

НОСТАЛЬГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОКРЕМИЙ НАПРЯМ У ТУРИЗМІ: ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЇ, ОЗНАКИ

Н. Чорненька

*Навчально-науковий інститут екології, природоохоронної діяльності та туризму НУ «Львівська політехніка»,
вул. Генерала Чупринки, 130, м. Львів, 79057, Україна*

Висвітлено особливості та місце ностальгичного туризму в системі туристичної діяльності. Виокремлено підходи до трактування поняття “ностальгичний туризм” та запропоновано авторське тлумачення цього виду туризму. Досліджено мотивацію ностальгичних подорожей, а також проаналізовано переваги та проблеми розвитку.

Ключові слова: ностальгичний туризм, етнічна територія, мотивація, ресурсне забезпечення.

Туризм – це різновид людської діяльності, метою якої є задоволення потреб людини шляхом здійснення невимушеної подорожі, спрямованої на задоволення її потреб. Залишається з’ясувати: яких саме.

Мета статті полягає у з’ясуванні місця ностальгичного туризму в системі туристичної діяльності, його функцій уточненні визначення та аналізі мотивації ностальгичних подорожей, що дасть змогу окреслити переваги та проблеми його розвитку.

Оскільки сутність окремо явища найкраще проявляється через його функції, з’ясуємо, які саме функції виконує ностальгичний туризм.

Рекреаційна – полягає у відновленні фізичних сил, оздоровленні, відпочинку, психологічному розвантаженні на рідних серцю просторах.

Економічна – передбачає залучення у розвиток інфраструктури і послуг, підтримку туризму валютних коштів, які залишають туристи; зростання зайнятості і доходів населення, зайнятого у виробництві сувенірної продукції кустарним способом, у сфері ресторанного господарства, системі розміщення тощо. А оскільки туризм є не лише джерелом пізнання світу, а й прибутковим бізнесом, то розширення його сфери з допомогою таких перспективних напрямів, як ностальгичний, безперечно принесе економічні дивіденди.

Культурна – відродження народних промыслів, традицій, пізнання культури та історії етносу, оскільки саме історико-культурний ресурс часто слугує основним стимулом відвідування території.

Екологічна – раціональне використання та збереження природних рекреаційних ресурсів, бо саме психофізіологічна пам’ять людини допомагає відтворювати запахи, звуки, краєвиди, до яких хочеться повернутись хоча б в уяві.

Виховна – розширення світогляду та формування національної свідомості, особливо це стосується нащадків емігрантів, які активно цікавляться територією походження предків.

Соціальна – визначає, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в усіх демократичних державах найвищими соціальними цінностями, тому суспільство бере на себе відповідальність за відпочинок і організацію дозвілля своїх громадян та гостей, використовуючи для цього відповідні ресурси.

Політична – спілкування людей допомагає пізнавати інші нації, розвивати взаємопорозуміння та налагоджувати культурно-економічні зв'язки, формувати імідж держави.

Поняття “ностальгічний туризм” науковці, туризмознавці трактують по-різному.

М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор ототожнюють ностальгічний туризм з етнічним та етнографічним і визначають як “різновид туризму, який здійснюється туристами на місця свого історичного проживання”. У межах цього виду туризму автори виокремлюють внутрішній (відвідування глибинки міськими жителями з метою ознайомлення з архаїчними говорами, фольклором, побутом, культурою і мовами автохтонних народів) та зовнішній (відвідування історичної батьківщини або місць народження родичів), цей вид туризму набув значного поширення у багатьох регіонах світу [4].

П.Р. Пуцентейло трактує ностальгічний туризм як вид туризму, заснований на потребі людей у відвідуванні родичів, місць народження і проживання близьких, що посідає важливе місце в міжнародному туристичному обміні [7].

Л.М. Кирилюк відносить ностальгічний туризм до нетрадиційних та, водночас, перспективних видів туризму як його підвид виокремлює етнічний туризм [2].

Н.А. Малова вживає терміни як синоніми „ностальгічний туризм” та „етнічний туризм” яка стверджує, що – це вид відпочинку, під час якого туристи вивчають визначену етнічну групу населення, її життя, особливості культури, побуту тощо [5].

В.К. Кіптенко визначає ностальгічний туризм як форму організації поїздок людей, пов'язаних родинними стосунками і в його межах виокремлює родинний туризм, мотивуючи це тим, що з часом родинні зв'язки слабшають і метою подорожі стає не відвідування родичів чи місця народження, а ознайомлення з батьківщиною предків. Це змінює характер попиту, зокрема зростає попит на розміщення в готелях, а не у родичів, змінюються вимоги до програми перебування [3].

О.І. Вуйцик, аналізуючи розвиток ностальгічного туризму вживає паралельно терміни „сентиментальний” та „ностальгічний туризм” [1].

Т.С. Пархоменко досліджуючи антропологію туризму, виокремлює ностальгічний туризм як вид туризму, що спонукається духовними потребами. За твердженням автора, він характерний переважно для літньої вікової категорії туристів. Іноді ностальгічний туризм може накладатися на туризм етнічний, який задовольняє потребу в усвідомленні національної ідентичності людини, тобто включеності в певну соціальну спільноту на підставі спільного походження, ототожнення з певною культурою: мовою, ціннісним кодом, стереотипами світосприйняття і поведінки, побутовими традиціями тощо. На відміну від етнічного, ностальгічний туризм індивідуальний, камерний, це не пошуки національної ідентичності, це – відтворення власного життєвого шляху, намагання подолати незворотність часу просторовим по-

верненням [6].

Як бачимо, всі трактування поняття слушні та заслуговують на увагу, однак їх кількість і неоднозначність засвідчують потребу подальшого опрацювання та удосконалення визначення.

Ностальгія (від грец. *nostos* – *повернення додому* і *algos* – *біль*) – болісна туга за батьківщиною, що сповнює людину від відриву рідних місць, від своєї країни [8]. Ностальгія нерідко перетворюється на домінантне почуття і сталий психічний стан людини, відтісняючи на другий план усі інші почуття. Саме ностальгія виступає мотивом туристичної подорожі, яку ми вважаємо видом ностальгічного туризму.

Туризм – тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без провадження оплачуваної діяльності в місці перебування.

Отже, ностальгічний туризм розвивається завдяки подорожам, мотивом яких виступає ностальгія. Причинами ностальгії є проживання поза межами етнічної території, сентименти, спровоковані різними чинниками, родинні зв'язки, а способом позбутися ностальгії є подорож до рідних серцю місць.

Етнічна складова ностальгічного туризму безперечно важлива, оскільки саме приналежність людини до певного етносу інформує про її походження, мову, культуру, територію проживання, самосвідомість тощо.

Сентиментальна складова стосується здатності людини легко розчулитися, виявляти надмірні почуття. Саме сентименти часто використовують у рекламних кампаніях, у рекламі турів у тому числі, провокуючи бажання хоча б тимчасово повернутися до попереднього становища чи опинитися в омріяних місцях.

Родинна складова вужча за вже описані, та не менш важлива, оскільки бажання побачити рідних людей, як прямих родичів, так і їхніх нащадків, є сильним мотивом подорожі. Знання генеалогії відомості про живих представників родинного дерева стимулюють до відвідання території проживання родичів та налагодження стосунків.

Сегмент ностальгічного туризму формують такі споживацькі категорії:

- люди, які покинули рідну землю, під тиском обставин;
- нащадки вихідців з певної території, які активно цікавляться територією походження предків;
- люди, які мають сентименти щодо певної події, життєвих випадків і бажують повернутися у ці місця;
- люди, які відчувають ностальгію за епохою, що минула, державою, якої вже нема (потребують подорожей у місця, де збереглися атрибути того часу: предмети вжитку, традиції, фільми тощо).

Кожен сегмент потребує окремих підходів до організації такої поїздки, ресурсної бази, інфраструктурного забезпечення.

Люди, які покинули рідну землю вимушено як правило, середнього та похилого віку. Вони потребують бездоганно організованої поїздки, розвиненої інфраструктури.

Нашадки вихідців з певної території, які активно цікавляться територією походження предків, відвідують територію організовано, і для цієї групи важливо сфор-

мувати комплексний продукт, який дасть змогу молодим людям не лише поринути у минуле, про яке вони чули старших поколінь, а й побачити позитивне сучасне, з інформацією про яке вони повернуть додому.

Люди, які мають сентименти щодо певної події, життєвих випадків, довго утримують у пам'яті теплі спогади і бажають повернутися до місць незабутнього відпочинку, приємних зустрічей тощо. Незважаючи на певний відсоток розчарованих змінами, яких з плином часу зазнають місця, враження більшості туристів ностальгічної поїздки приємні. Організація таких поїздок має індивідуальний характер, може бути забезпечена як туристичним підприємством, так і туристом самостійно.

Люди, які відчують ностальгію за епохою, що минула, державою, якої вже нема, – це люди старшого віку. Вони можуть обмежитися ностальгічними екскурсіями вулицями, на яких збереглися атрибути того часу (вітрини, вивіски, предмети вжитку), відвідуванням тематичних музеїв, переглядом кінофільмів того часу або про цю епоху, зустрічами з відомими людьми того часу. Для цієї сегментної групи можуть бути облаштовані у відповідному стилі заклади розміщення та харчування.

Реалізація ностальгічної подорожі залежить від ступеня ностальгії, фінансових можливостей, часу та зусиль, які потрібно докласти до її організації, рівня інформованості про територію відвідування.

На підставі викладеного можемо визначити ностальгічний туризм як напрям у туризмі, подорожування з пізнавальною та світоглядною метою, основним мотивом якого є повернення до місць, з якими у людини пов'язані душевні переживання, позитивні емоції, етнічна ідентифікація.

Ностальгічний туризм не реалізується в чистому вигляді, тобто основним мотивом подорожі виступають ностальгічні переживання, а наслідками подорожі є пізнання території, культурне збагачення, шопінг, оздоровлення.

Паралельно з ностальгічним та, частково, з тим самим ресурсним забезпеченням, функціонують такі види туризму, як історико-культурний, етнографічний, фестивальний, ярмарковий, сільський, екскурсійно-пізнавальний, музейний тощо. Туристи яких до подорожі спонукали головно ностальгічні мотиви, послуговуються ресурсами освітнього, лікувально-оздоровчого, спортивно-оздоровчого туризму.

Позитивні наслідки розвитку ностальгічного туризму як напрям у такі:

- збереження історичної спадщини та культурного надбання території та держави загалом;
- можливість збереження та відтворення народних промислів, звичаїв і традицій;
- розвиток гастрономічного сектора індустрії туризму;
- постійне поліпшення туристичної інфраструктури;
- надходження валютних коштів, спонсорської допомоги, зокрема на реставрацію, відтворення, збереження історичних пам'яток, музейних фондів, розвиток туризму;
- налагодження культурного обміну між регіонами та розвиток культури загалом;
- формування позитивного іміджу держави у світі.

Для повноцінного функціонування ностальгічного туризму потрібно вирішити

низку основних завдань теоретичного та практичного характеру, серед яких:

- чітке формулювання визначення поняття “ностальгійний туризм” та з’ясування його суті;
- розробка теоретико-методичних засад функціонування ностальгійного туризму;
- оцінка ресурсного забезпечення та можливостей його використання;
- маркетингова оцінка попиту та пропозиції ностальгійного туризму;
- вивчення потреб і запитів представників діаспори щодо задоволення сентиментальних потреб;
- вироблення системи збереження ресурсної бази ностальгійного туризму;
- підтримка міжнародного туризму, а саме таким можна вважати ностальгійний туризм, на міждержавному рівні;
- підготовка фахівців для ностальгійного туризму як окремого напрямку в туризмі.

Отже, дослідження цього напрямку слід зосередити на розробці системи розширення пропозицій для сегмента ностальгійного туризму та можливостей збереження його ресурсного наповнення. Ці заходи допоможуть поживити та розширити туристичну діяльність, сформувати конкурентні переваги, отримати фінансові, екологічні та соціальні вигоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вуйцик О.І. Розвиток сентиментального (ностальгійного) туризму в Україні / О.І.Вуйцик // Географія. Економіка. Екологія. Туризм: регіональні студії. Зб. наук. пр. / За ред. І.В.Смаля. – Ніжин: МІЛАНІК, 2009. – Вип. 3. - С. 40–46.
2. Кирилюк Л.М. Нові (нетрадиційні) види туризму України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nzvdpu_geogr/2008_17/novi%20vudu%20tyruzmy.pdf
3. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму: Підручник / В.К. Кіптенко – К. : Знання, 2010. – 502 с.
4. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: Навчальний посібник / М. П. Кляп, Ф. Шандор. – К. : Знання, 2011. – 334 с.
5. Малова Н.А. Туризм и культурное наследие: Межвуз. сб. науч. тр. Вып. 1. – М., 2009.
6. Пархоменко Т.С. Антропология туризма: Навч. посібник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/filotur.htm
7. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва : Навчальний посібник / П.Р. Пуцентейло. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
8. Словник іншомовних слів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/36/53405/244695.html>

*Стаття: надійшла до редколегії 28.05.2012
прийнята до друку 10.06.2012*

NOSTALGIC TOURISM AS A SEPARATE DIRECTION IN TOURISM: CONCEPT, FUNCTIONS, FEATURES

N. Chornenka

*Educational and Research Institute of Ecology, Nature Protection and Tourism
National University "Lviv Polytechnic",
General Chuprynka Str., 130, UA – 79057 Lviv, Ukraine
nvchornenka@gmail.com*

The features and nostalgic place tourism was disclosed as one of the types of tourism in total tourism. Pointed out in the approaches to the interpretation of the concept of "nostalgic tourism" and proposed copyright vision of this kind of tourism. Investigated the motivation of nostalgic trips, and analyzed the advantages and problems of development.

Keywords: nostalgic tourism, ethnic territory, motivation, resource support.

НОСТАЛЬГИЧЕСКИЙ ТУРИЗМ КАК ОТДЕЛЬНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ В ТУРИЗМЕ: ПОНЯТИЕ, ФУНКЦИИ, ПРИЗНАКИ

Н. Чорненко

*Учебно-научный институт экологии, природоохранной деятельности и
туризма НУ "Львовская политехника",
ул. Генерала Чупринки, 130, г. Львов, 79057, Украина*

Освещены особенности и место ностальгического туризма в системе туристской деятельности. Выделены подходы к трактовке понятия "ностальгический туризм" и предложено авторское толкование этого вида туризма. Исследованы мотивацию ностальгических путешествий, а также проанализированы преимущества и проблемы развития.

Ключевые слова: ностальгический туризм, этническая территория, мотивация, ресурсное обеспечение.